

Ymateb Ysgrifenedig Llywodraeth Cymru i adroddiad y Pwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol a Chymunedau o dan y teitl Effaith Covid-19 ar y sector gwirfoddol.

Mae'r ymateb i'r pandemig, ac i'r llifogydd a effeithiodd ar lawer o gymunedau yng Nghymru ychydig cyn hynny, wedi tynnu sylw at ba mor bwysig yw'r sector gwirfoddol i iechyd a chydnerthedd ein cymunedau yng Nghymru. Mae'r heriau a ddaeth i ganlyn y digwyddiadau hyn hefyd wedi tynnu sylw at y grym a'r potensial sydd ynghlwm wrth weithredu gwirfoddol ac ysbryd cymunedol.

Rwy'n falch bod gennym ddiwylliant o wirfoddoli yng Nghymru a seilwaith hirsefydlog i ategu hyn, sy'n cynnwys llwyfan Gwirfoddoli Cymru sy'n cael ei redeg drwy CGGC, ar y cyd â Chynghorau Gwirfoddol Sirol, sy'n darparu hybiau lleol ac sy'n gweithio'n agos iawn gyda gwasanaethau cyhoeddus eraill, gan gynnwys awdurdodau lleol a byrddau iechyd.

Mae heriau mawr o'n blaenau, ond mae cyfleoedd o ddifri hefyd i ddysgu o brofiad y flwyddyn ddiwethaf ac adeiladu arno, yn enwedig er mwyn harneisio grym cymunedau, y dangoswyd ei fod yn rymus iawn. Rwyf yn glir iawn bod yn rhaid i'n blaengynllunio gael ei wneud o safbwynt cyfiawnder cymdeithasol fel nad yw anghydraddoldebau'n gwreiddio'n ddwfn, ac nad anghofir am y rhai yr effeithiwyd arnynt yn anghymesur. Bydd hyn yn pennu'r math o gymdeithas sy'n deillio o'r pandemig.

Rwyf hefyd yn awyddus i ni ddod o hyd i ffyrdd o fanteisio ar rai o'r newidiadau cadarnhaol rydym wedi eu gweld o ran gwirfoddoli a gweithio mewn partneriaeth, a champau gweithredu lleol a allai arwain at fanteision go iawn yn y tymor canolig a'r tymor hir. Un enghraifft dda o weithio mewn partneriaeth yw'r Grant Adfer Gwirfoddoli yn sgil y Coronafeirws.

Hoffwn ddiolch i aelodau'r Pwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol a Chymunedau am eu hadroddiad ar Effaith Covid-19 ar y sector gwirfoddol. Rwy'n arbennig o falch o weld bod llawer o argymhellion y Pwyllgor yn cyd-fynd â'n cynlluniau ar hyn o bryd ac yn y dyfodol. Rwyf wedi nodi fy ymateb i argymhellion unigol yr Adroddiad isod.

Dyma argymhellion y Pwyllgor:

Argymhelliad 1. Bod Llywodraeth Cymru yn cydnabod y rôl y mae'r strwythur gwirfoddol presennol wedi'i chwarae wrth wella'r ymateb i'r pandemig. Byddem yn annog unrhyw Lywodraeth Cymru yn y dyfodol i gynnal seilwaith presennol y trydydd sector, ac i geisio gweld sut y gellir gwella'r strwythurau hyn a'u gwneud hyd yn oed yn fwy cadarn.

Ymateb: Derbyn

Mae Cynllun y Trydydd Sector yn nodi sut mae Llywodraeth Cymru yn ymgysylltu ac yn gweithio gyda'r sector gwirfoddol yng Nghymru. Cyngor Partneriaeth y Trydydd Sector yw'r prif fecanwaith ar gyfer ymgysylltu.

Sefydlodd y Cyngor Partneriaeth Grŵp Adfer Covid-19 y llynedd i ystyried sut gallwn ni adeiladu ar ymateb y sector gwirfoddol i'r argyfwng a chanfod rhai o'r ffyrdd newydd, cadarnhaol o weithio rydym wedi eu gweld yn dod i'r amlwg. Mae wedi archwilio sut gall y sector gwirfoddol gyfrannu at adferiad teg, cyfiawn a gwyrdd o'r pandemig.

Mae'r grŵp wedi llunio adroddiad a gyflwynwyd i'r Cyngor Partneriaeth ym mis Mawrth ac a fydd yn cael ei gyhoeddi cyn bo hir.

Drwy gydol y pandemig rydym wedi gweld gwerth ein seilwaith trydydd sector sydd wedi ategu'r ymateb gwirfoddol i'r argyfwng hwn. Ein nod yw parhau i ategu'r seilwaith hwn a gweithio gyda Cefnogi Trydydd Sector Cymru (Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru (CGGC) a'r pedwar ar bymtheg o Gynghorau Gwirfoddol Sirol ledled Cymru) i sicrhau ei gydnerthedd.

Rydym hefyd yn ceisio sicrhau y bydd defnyddio'r Cyngor Partneriaeth fel y prif bwynt ymgysylltu yn caniatáu i lais y sector gwirfoddol yng Nghymru ymwreiddio'n gadarn yn y gwaith o ddatblygu polisi yn y dyfodol.

Argymhelliad 2. Bod Llywodraeth Cymru yn monitro unrhyw newid sylweddol ym mhresenoldeb y sector gwirfoddol yng Nghymru er mwyn galluogi Llywodraeth Cymru yn y dyfodol i ymgysylltu â'r elusennau hyn a'u hannog i adfer eu presenoldeb yng Nghymru pan fyddant mewn sefyllfa i wneud hynny.

Ymateb: Derbyn

Rydym yn awyddus iawn i sicrhau y ceir deialog agored gyda'r sector gwirfoddol yng Nghymru. Rydym yn gweithio'n agos iawn gyda'n partneriaid a'n rhanddeiliaid gan gynnwys Cefnogi Trydydd Sector Cymru, Cyngor Partneriaeth y Trydydd Sector a chyllidwyr eraill i sicrhau bod gan Gymru sector gwirfoddol cryf a bywiog.

Yn sgil pandemig Covid-19 mae llawer o'r cysylltiadau hyn wedi cryfhau. Rydym wedi gweithio'n agos gyda chyllidwyr eraill yng Nghymru ac ar draws y Deyrnas Unedig, drwy Fforwm Cyllidwyr Cymru, i sicrhau bod yr amrywiaeth o gynlluniau cyllido a ddatblygwyd mewn ymateb i'r argyfwng yn cyd-fynd â'i gilydd yn hytrach na

dyblygu gwaith. Rydym hefyd wedi gweithio i sicrhau bod unrhyw fwlch yn y cymorth yn cael sylw cyn gynted â phosibl.

Er ein bod yn cydnabod y bydd elusennau'n dewis lle maent wedi eu lleoli a sut maent yn gweithredu, byddwn yn parhau i weithio'n agos gyda'n partneriaid i sicrhau bod Cymru'n amgylchedd croesawgar a chefnogol lle gall holl fudiadau'r trydydd sector ffynnu.

Argymhelliad 3. Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda rhanddeiliaid i adolygu rôl y sector gwirfoddol wrth ymateb i argyfyngau yn y dyfodol. Dylai hyn gynnwys:

- Nodi a chydabod yn glir rôl hanfodol y sector gwirfoddol wrth ymateb i argyfyngau;
- Rhannu arferion gorau o'r ymateb i'r pandemig a'r llifogydd yn 2020; ac
- Asesu i ba raddau y mae'r sector gwirfoddol wedi'i integreiddio i strwythurau cynllunio ar gyfer argyfwng ffurfiol ac anffurfiol a sut y gellir cryfhau partneriaethau.

Ymateb: Derbyn

Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i weithio gyda phartneriaid yn y sector cyhoeddus a'r sector gwirfoddol i baratoi i ymateb i argyfyngau yn y dyfodol.

Mae strwythur llywodraethu sy'n cynnwys nifer o grwpiau o aelodau aml-asiantaeth eisoes wedi ei sefydlu a cheir cydweithio i gryfhau parodrwydd, meithrin gallu ar y cyd a gwella cydnheredd ar draws ein cymunedau yng Nghymru.

Mae Prif Weinidog Cymru yn cadeirio Fforwm Cymru Gydnerth i ganolbwyntio ar y gofynion a nodir yn Neddf Argyfyngau Sifil Posibl 2004 ac i ategu cyfathrebu da a gwella cynllunio ar gyfer argyfyngau ar draws asiantaethau a gwasanaethau. Cefnogir y Fforwm hwn gan nifer o is-grwpiau, ac un ohonynt yw Grŵp Cydnheredd Cymunedol Cymru, sy'n gweithredu fel pwynt ffocws a chyfrwng ar gyfer y sector gwirfoddol, gan gynnwys Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru (CGGC) ac asiantaethau ymateb ac i frw ymlaen â gwaith ar gydnerthedd cymunedol a chymorth dyngarol.

Gellir defnyddio'r grŵp hwn i ddod â chynllunio ar gyfer argyfyngau a phartneriaid yn y sector gwirfoddol at ei gilydd i rannu gwybodaeth a dysgu o'u hymateb i Covid-19 ac achosion o lifogydd ac i ystyried y ffordd orau o wella, meithrin a chryfhau cysylltiadau gwaith cynhyrchiol i ategu strwythurau cynllunio ar gyfer argyfyngau.

Argymhelliad 4. Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda Chyngor Partneriaeth y Trydydd Sector i sicrhau bod y strategaeth ddigidol sydd ar y gweill ar gyfer Cymru yn adlewyrchu gwaith y sector gwirfoddol yn llawn a'r symud tuag at ddarparu gwasanaethau'n ddigidol.

Ymateb: Derbyn

Amlinellwyd uchelgeisiau digidol Llywodraeth Cymru mewn cyfres [flogiau](#) yn seiliedig ar y Strategaeth Ddigidol ddrafft ar gyfer Cymru, gan nodi ein gweledigaeth i harneisio pŵer offer a thechnolegau digidol er budd dinasyddion yng Nghymru.

Yn ystod y gwaith o gyhoeddi'r blogiau, gwahoddwyd sylwadau am genhadaeth a champau gweithredu blaenoriaeth y strategaeth gan bob unigolyn, sefydliad a busnes sydd â diddordeb. Rydym yn cynnal sgysiau manylach gydag amrywiaeth o grwpiau rhanddeiliaid, gan gynnwys Cyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru (CGGC) a mudiadau yn y sector gwirfoddol a gynrychiolir gan Gyngor Partneriaeth y Trydydd Sector. Bydd Llywodraeth Cymru yn parhau â'r ddeialog hon gyda'r sector gwirfoddol i sicrhau bod y Strategaeth Ddigidol ar gyfer Cymru a'r Cynllun Cyflawni cysylltiedig yn adlewyrchu ei rôl o ran darparu gwasanaethau.

Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod bod y sector gwirfoddol yn hanfodol o ran cynaliadwyedd ein cymorth cynhwysiant digidol ledled Cymru ac mae rhwydweithiau gwirfoddolwyr eisoes yn darparu amrywiaeth o gymorth gan gynnwys hyrwyddwyr sy'n pontio'r cenedlaethau, cymheiriaid a sefydliadau. Mae ein rhaglen caffael Cymunedau Digidol Cymru: Hyder Digidol, Iechyd a Llesiant hefyd yn dibynnu ar y cysylltiadau sy'n cael eu datblygu ar lefel gymunedol i sicrhau bod cymorth yn cyrraedd y rhai sydd mewn angen.

Argymhelliad 5. Dylai Llywodraeth Cymru adolygu effeithiolrwydd gwaith partneriaeth ledled Cymru yn ystod y pandemig. Dylai'r adolygiad nodi arferion da y gellir eu hefelychu ledled Cymru ac ystyried a oes angen cryfhau mecanweithiau ffurfiol i sicrhau bod cydgynhyrchu a gwaith partneriaeth ystyrlon rhwng cyrff statudol, cyrff anstatudol, a dinasyddion.

Ymateb: Derbyn

Mae adroddiad Grŵp Adfer Covid-19 y Cyngor Partneriaeth wedi nodi pwysigrwydd cysylltiadau cryf a gweithio mewn partneriaeth yn ystod y pandemig a thu hwnt. Byddwn yn datblygu Grwpiau Arweinyddiaeth ar Wirfoddoli yn fewnol ac allanol i fwrw ymlaen ag argymhellion yr adroddiad yn y misoedd i ddod.

Byddwn yn parhau i ddefnyddio'r Cyngor Partneriaeth fel ein prif fecanwaith ymgysylltu â'r sector gwirfoddol yng Nghymru. Rydym hefyd yn gweithio gydag amrywiaeth o randdeiliaid ar draws sectorau. Mae'r rhain yn cynnwys Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, Un Llais Cymru, yr Ymddiriedolaeth Adeiladu Cymunedau, cyllidwyr a llawer mwy.

Mae Llywodraeth Cymru wedi cynnal arolwg gydag Awdurdodau Lleol a Chynghorau Gwirfoddol Sirol i gasglu gwybodaeth am wasanaethau sy'n cael eu darparu ar gyfer pobl agored i niwed nad ydynt ar restr gwarchod Covid-19. Crynhoir y canfyddiadau yn yr [adroddiad](#) hwn:

Rydym hefyd wedi datblygu Grant Adfer yn sgil y Coronafeirws ar gyfer Gwirfoddoli. Mae'r grant hwn wedi cynorthwyo 27 o brosiectau ledled Cymru sy'n anelu at ddatblygu gwell partneriaethau strategol rhwng y sector cyhoeddus a'r sector

gwirfoddol. Nod y prosiectau hyn yw meithrin cysylltiadau cryfach a gwella'r agwedd strategol tuag at wirfoddoli yng Nghymru.

Argymhelliad 6. Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda'r sector gwirfoddol i nodi meysydd ar draws ei gwaith lle gall gwirfoddoli gefnogi'r adferiad, gwasanaethau cyhoeddus a llesiant ar ôl COVID-19.

Ymateb: Derbyn

Fel y nodwyd uchod, rydym eisoes wedi dechrau ar y gwaith hwn wrth sefydlu Grŵp Adfer Covid-19 Cyngor Partneriaeth y Trydydd Sector. Fel rhan o weithredu'r argymhellion yn adroddiad y grŵp hwn, byddwn yn sefydlu Grwpiau Arwain Gwirfoddoli mewnol ac allanol.

Rydym hefyd wedi datblygu cynllun gweithredu ar gyfer gwaith is-grŵp Cyngor Partneriaeth y Trydydd Sector ar Gyllido a Chydymffurfiaeth. Cyflwynwyd y cynllun gweithredu i'r Cyngor Partneriaeth ym mis Mawrth a bydd yn cael ei gyhoeddi cyn bo hir.

Argymhelliad 7. Dylai Llywodraeth Cymru ddatblygu rhaglen o rymuso cymunedau ledled Cymru gyda'r sector gwirfoddol, gan weithredu fel gwladwriaeth alluogi ar gyfer gweithredu cymunedol. Rydym yn cefnogi galwad CGGC y dylai hyn gynnwys Cronfa Cyfoeth Gymunedol a deddfwriaeth i ddarparu mwy o allu i gymunedau gymryd rhan mewn gweithredu lleol.

Ymateb: Derbyn

Byddwn yn parhau â'n gwaith i sicrhau bod gan Gymru sector gwirfoddol cryf a bywiog sy'n ategu gweithredu cymunedol.

Byddwn hefyd yn parhau â'n deialog parhaus gyda'r sector gwirfoddol yng Nghymru i sefydlu pa gamau mae'r sector ei hun o'r farn eu bod yn angenrheidiol i annog cymunedau i gymryd mwy o ran mewn gweithredu lleol.

Argymhelliad 8. Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda rhanddeiliaid i archwilio cyfleoedd i alluogi grwpiau cymunedol newydd a ffurfiwyd yn ystod y pandemig sydd am barhau ac sydd wedi bod yn cynorthwyo eu cymunedau lleol yn llwyddiannus, i dderbyn y cymorth a'r cyngor sydd eu hangen arnynt i gyflawni eu gwaith.

Ymateb: Derbyn

Rydym eisoes yn gweithio gyda Cefnogi Trydydd Sector Cymru a chyllidwyr ledled Cymru i sicrhau bod ein seilwaith cymorth ar y cyd yn cyd-fynd â'i gilydd ac yn addas i'r diben er mwyn darparu cymorth pan fydd ei angen.

Mae aelodau Cefnogi Trydydd Sector Cymru wedi bod yn ymateb i'r heriau mae'r pandemig wedi eu creu. Mae Cefnogi Trydydd Sector Cymru eisoes yn darparu

amrywiaeth o gymorth i grwpiau sydd newydd gael eu sefydlu, gan gynnwys cynnal gwiriadau DBS, cynorthwyo grwpiau gyda materion sy'n ymwneud â hyfforddiant a llywodraethu ac, wrth gwrs, darparu cyllid i gynorthwyo gweithgareddau'r grwpiau.

Byddwn yn parhau i weithio drwy seilwaith y trydydd sector i sicrhau bod cymorth ar gael i'r grwpiau hyn i sicrhau eu bod yn gallu bod yn fwy cydnerth a chynaliadwy heb rwystro'r ffyrdd creadigol o weithio maent wedi eu datblygu.

Argymhelliad 9. Gan adeiladu ar Gronfa Gwydnwch y Trydydd Sector, dylai Llywodraeth Cymru ddarparu cyllid i gynyddu cydnerthedd y sector a'i allu i chwarae ei ran wrth roi cymorth yn y fan a'r lle i gymunedau yn ystod yr adferiad. O ystyried hyd yr argyfwng, dylid ystyried ymestyn hyn y tu hwnt i'r flwyddyn ariannol gyfredol.

Ymateb: Derbyn

Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, mae'r sector gwirfoddol wedi wynebu'r her o gynorthwyo ein pobl fwyaf agored i niwed drwy argyfwng na welwyd ei debyg o'r blaen. Rwy'n falch bod Llywodraeth Cymru wedi gallu darparu cyllid i alluogi'r ymateb hwn. Rydym wedi darparu cyfanswm o £38.2 miliwn ar gyfer Cronfa Ymateb i Covid-19 y Trydydd Sector yn 2020-21.

Un o'r cronfeydd rydym wedi ei darparu drwy'r Gronfa Ymateb, sy'n cael ei darparu gan CGGC, yw Cronfa Cadernid y Trydydd Sector. Mae hyn wedi galluogi sefydliadau i oroesi'r argyfwng ac addasu a gwella ar gyfer y dyfodol. Nid ydym yn gwybod eto pa heriau a ddaw yn sgil adferiad ac rydym wedi ymrwmo o hyd i gynorthwyo'r sector gwirfoddol yng Nghymru. Byddwn yn parhau i weithio gyda'r sector i nodi ac ymateb i anghenion sy'n dod i'r amlwg wrth i'r adferiad fynd rhagddo. Wedi dweud hynny, mater i'r weinyddiaeth nesaf yw penderfyniadau cyllido tymor hwy o hyd.

Ynghyd â Chronfa Cadernid y Trydydd Sector, rydym wedi bod yn gweithio gyda'r Comisiwn Elusennau ar brosiect sydd â'r potensial i ryddhau hyd at £20 miliwn er budd cymunedau Cymru. Bydd y prosiect yn adfywio ymddiriedolaethau ac elusennau segur yng Nghymru gan ddod â'r rhain yn ôl i rym, gan wasanaethu er budd eu cymunedau.

Mae'n werth sôn yma hefyd ein bod ni wedi ymrwmo i barhau i ategu seilwaith y trydydd sector yng Nghymru. Mae hyn yn caniatáu i Cefnogi Trydydd Sector Cymru yn ei dro ddarparu cymorth i'r 30,000 a mwy o sefydliadau yn y sector gwirfoddol ledled Cymru, gan eu helpu i ddatblygu cydnerthedd a dod yn fwy cynaliadwy.

Argymhelliad 10. Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda Fforwm Cyllidwyr Cymru i helpu cyllidwyr i barhau i rannu gwybodaeth a chydweithio ar ôl y pandemig.

Ymateb: Derbyn

Drwy gydol y pandemig rydym wedi bod yn ymgysylltu â chyllidwyr ledled Cymru a thu hwnt. Rydym wedi gweithio gydag aelodau Fforwm Cyllidwyr Cymru gan

gynnwys y Loteri Genedlaethol, Sefydliad Moondance, Sefydliad Lloyd, Sefydliad Cymunedol Cymru a llawer o rai eraill i rannu gwybodaeth a sicrhau ein bod yn cydlynu ein cymorth. Bu'n broses hynod ddefnyddiol sydd wedi golygu ein bod ni wedi datblygu cronfeydd sy'n cyd-fynd â'r ddarpariaeth yn hytrach na dyblygu gwaith. Mae hefyd wedi sicrhau bod bylchau yn y cymorth yn cael eu llenwi'n gyflym.

Rydym yn awyddus iawn i barhau â'r gwaith hwn yn y dyfodol ac rydym o'r farn y bydd yn elfen allweddol o adferiad teg a chyfiawn ar ôl y pandemig.

Argymhelliad 11. Dylai Llywodraeth Cymru, lle bo hynny'n briodol, archwilio ac ymchwilio i ganiatáu i gyllid heb ei wario gael ei gario ymlaen i'r flwyddyn ariannol nesaf.

Ymateb: Derbyn

Mae Is-grŵp Cyngor Partneriaeth y Trydydd Sector ar Gyllido a Chydymffurfiaeth eisoes wedi dechrau edrych ar y mater hwn ac mae'n rhan o'i gynllun gweithredu. Nid yw'r mater yn un syml a bydd angen ymchwilio'n ofalus iddo drwy gynnwys rhanddeiliaid mewnol ac allanol.

Dyma rai o'r materion y mae angen eu hystyried:

- Rhaid i Lywodraeth Cymru weithredu o fewn y gofynion cyllidebu ac adrodd ariannol a bennir gan Drysorlys EM ac fel y pleidleisiwyd arnynt yn y Senedd, sy'n cynnwys cyfyngiadau ar wariant blynyddol a chyfyngiadau llym ar arian a ddygir ymlaen rhwng blynyddoedd ariannol.
- Ni all Llywodraeth Cymru gynnig hyblygrwydd i endidau a gyllidir y tu allan i'r trefniadau hynny.
- Nid yw hyn yn golygu na all Llywodraeth Cymru reoli trefniadau cyllido na chontractau dros fwy nag un flwyddyn ariannol, dim ond os oes trefniadau o'r fath ar waith, rhaid i'r gwariant blynyddol gael ei ddwyn i gyfrif yn briodol a'i adrodd i'r Senedd.
- Mae Llywodraeth Cymru yn adolygu'r trefniadau ar gyfer contractau a grantiau gyda'r sector gwirfoddol yn ymwybodol o'r baich y gall y broses dendro neu ymgeisio cylchol ei roi ar fudiadau bach, a bydd angen i ddatblygiadau yn y maes hwn yn y dyfodol gwrdd â gofynion caffael a dyfarnu grantiau teg ac agored.
- Pan fydd derbynnydd cyllid yn tanwario, mae hynny fel arfer yn ganlyniad i lithriad neu oedi wrth gyflawni gweithgareddau. Ni ddylai Llywodraeth Cymru, o ran stiwardiaeth ariannol dda, ddarparu cyllid lle nad yw gweithgareddau yn cael eu cyflawni, fodd bynnag, nid yw hynny'n golygu na ellir rheoli rhaglenni a phrosiectau o un flwyddyn i'r llall. Mae trefniadau eisoes yn bodoli ar gyfer ymestyn telerau ac amodau'r grant.
- Yn yr un modd, mae Llywodraeth Cymru yn gallu gwneud taliadau ymlaen llaw mewn rhai amgylchiadau i fudiadau gwirfoddol lle mae heriau llif arian yn bodoli, ac mae wedi gwneud defnydd da o'r gallu hwn i gynorthwyo'r ymateb diweddar i Covid-19.

Argymhelliad 12. Dylai Llywodraeth Cymru ystyried yr heriau penodol sy'n wynebu sefydliadau sector gwirfoddol BAME, wrth ystyried cyllid ar gyfer y trydydd sector. Dylai hyn gynnwys ystyried unrhyw rwystrau ychwanegol y gallai grwpiau BAME eu hwynebu wrth gael cyllid a weinyddir gan Lywodraeth Cymru a gweithio i leihau'r rhwystrau hyn.

Ymateb: Derbyn

Rydym wedi ymrwymo i barhau i weithio gyda'n seilwaith trydydd sector i edrych ar yr hyn y gellir ei wneud i ganfod a mynd i'r afael â'r rhwystrau ychwanegol y mae rhai rhannau o'r sector yn eu hwynebu, yn enwedig y rhai o grwpiau pobl dduon, Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig.

Bydd yr ymgynghoriad presennol ar Gronfa Cydraddoldeb a Chynhwysiant Llywodraeth Cymru a'r ymgynghoriad sydd ar y gweill ar y Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol yn sail ar gyfer gweithredu yn y dyfodol.

Argymhelliad 13. Dylai Llywodraeth Cymru ystyried a myfyrio ar ganfyddiadau adroddiad Yn Uchel ac yn Groch Sefydliad Cymunedol Cymru ac annog cyllidwyr i gefnogi costau craidd fel bod gan sefydliadau y rhyddid i addasu mewn sefyllfaoedd sy'n bythol newid er mwyn cynnal a datblygu canlyniadau gwasanaethau neu raglenni allweddol.

Ymateb: Derbyn

Fel rydym wedi ei dweud yn barod, rydym yn parhau i adeiladu ar y cysylltiadau rydym wedi eu datblygu gydag aelodau Fforwm Cyllidwyr Cymru a chyllidwyr eraill. Bydd rhan o hyn yn ein galluogi i gydweithio i gefnogi anghenion cyllido'r sector gwirfoddol yng Nghymru.

Bydd gwaith Is-grŵp Cyngor Partneriaeth y Trydydd Sector ar Gyllido a Chydymffurfiaeth hefyd yn dylanwadu ar ein gwaith parhaus yn y maes hwn.

Fodd bynnag, rhaid i ni hefyd ystyried mai dim ond rhan o'r darlun yw cyllido o ran datblygu sector gwirfoddol bywiog a chadarn yng Nghymru. Mae angen y sgiliau iawn ar fudiadau'r sector gwirfoddol hefyd. Credwn y bydd ein seilwaith trydydd sector yn hanfodol o ran helpu sefydliadau i ddatblygu'r sgiliau hyn, i wella llywodraethu ac i wella cydnerthedd a chynaliadwyedd y sector yn y dyfodol.

Argymhelliad 14. Dylai Llywodraeth Cymru gyflwyno sylwadau i Lywodraeth y DU ynghylch effaith rhwymedigaethau rhyngwladol cyfredol mewn perthynas â rheolau Cymorth Gwladwriaethol ar roi cymorth i'r sector manwerthu elusennol.

Ymateb: Derbyn

Drwy gydol y trafodaethau ar delerau'r cytundeb Masnach a Chydweithredu rhwng y Deyrnas Unedig a'r Undeb Ewropeaidd, aeth Llywodraeth Cymru ati'n rhagweithiol i

ymgysylltu â Llywodraeth y Deyrnas Unedig ar ddatblygu trefn cymorthdaliadau'r Deyrnas Unedig i sicrhau ei bod yn addas i'r Deyrnas Unedig gyfan ac nad oedd yn adlewyrchu blaenoriaethau gwleidyddol Llywodraeth y Deyrnas Unedig yn unig. Gan fod cytundeb ar Fasnach a Chydweithredu rhwng y Deyrnas Unedig a'r Undeb Ewropeaidd wedi ei sefydlu wythnos yn unig cyn diwedd y Cyfnod Pontio, mae trefn cymorthdaliadau sylfaenol ar gyfer y Deyrnas Unedig sy'n cynnwys ymrwymïadau cymhorthdal rhyngwladol y Deyrnas Unedig wedi dod i rym. Yn y cyfnod cyn i Lywodraeth y Deyrnas Unedig agor proses ymgynghori â'r cyhoedd ar ddylunio cymhorthdal domestig newydd ar 3 Chwefror 2021, mae swyddogion Llywodraeth Cymru wedi gweithio i sicrhau bod buddiannau Cymru a busnesau Cymru yn cael eu cydnabod, a byddant yn parhau i wneud hynny wrth i'r datblygiad fynd rhagddo. Mae'n hollbwysig bod trefn cymorthdaliadau'r Deyrnas Unedig yn y dyfodol yn adlewyrchu anghenion pedair gwlad y Deyrnas Unedig.

Argymhelliad 15. Dylai Llywodraeth Cymru gynnal ymchwil bellach i asesu gwerth cymdeithasol ei buddsoddiad yn y sector gwirfoddol.

Ymateb: Derbyn

Rydym yn ymwybodol bod rhywfaint o arferion da eisoes wedi cael eu datblygu yn y maes hwn, yn enwedig yng ngogledd Cymru a thrwy ddatblygu Canlyniadau a Mesurau Themâu Cymru. Byddwn yn sicrhau bod seilwaith y trydydd sector yn manteisio ar yr arfer da hwn ac yn ystyried defnyddio Cronfa Newid y Trydydd Sector i'w ddosbarthu ledled Cymru.

Byddwn hefyd yn ystyried beth arall y gellir ei wneud i asesu gwerth cymdeithasol buddsoddiad Llywodraeth Cymru.

Argymhelliad 16. Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda'r sector gwirfoddol i nodi meysydd ar draws ei gwaith lle gall y sector gefnogi'r adferiad, gwasanaethau cyhoeddus, meithrin cydnerthedd cymunedol cynaliadwy a llesiant.

Ymateb: Derbyn

Mae Grŵp Adfer Covid-19 Cyngor Partneriaeth y Trydydd Sector eisoes wedi dechrau gweithio ar y maes hwn. Fel rydym wedi ei nodi, bydd adroddiad y Grŵp yn cael ei gyhoeddi cyn bo hir a bydd Grwpiau Arwain Gwirfoddoli mewnol ac allanol yn cael eu sefydlu i frw ymlaen ag argymhellion yr adroddiad hwn.

Argymhelliad 17. Dylai Llywodraeth Cymru fuddsoddi yn rhaglenni'r sector gwirfoddol sy'n cefnogi'r adferiad, mewn modd tebyg i Gronfa Adfer y Gwasanaethau Gwirfoddol. O ystyried hyd yr argyfwng, dylid ystyried ymestyn hyn y tu hwnt i'r flwyddyn ariannol gyfredol.

Ymateb: Derbyn mewn Egwyddor

Fel y dywedasom yn ein hymateb i Argymhelliad 9, rydym wedi darparu cyfanswm o £38.2 miliwn ar gyfer Cronfa Ymateb Trydydd Sector Covid-19 yn 2020-21. Mae Cronfa Adfer y Gwasanaethau Gwirfoddol, a ddarperir eto gan CGGC, yn rhan o'r Gronfa Ymateb hon.

Nid ydym yn gwybod eto pa heriau a ddaw yn sgil adferiad ac rydym wedi ymrwymo o hyd i gynorthwyo'r sector gwirfoddol yng Nghymru. Byddwn yn parhau i weithio gyda'r sector i nodi ac ymateb i anghenion sy'n dod i'r amlwg wrth i'r adferiad fynd rhagddo. Wedi dweud hynny, mater i'r weinyddiaeth nesaf o hyd yw penderfyniadau cyllido tymor hwy.

Rydym wedi ymrwymo i barhau i gynorthwyo seilwaith y trydydd sector yng Nghymru ac rydym wedi sicrhau cynnydd mewn cyllid craidd ar gyfer Cefnogi Trydydd Sector Cymru yn 2021-22.

Argymhelliad 18. Mewn gwaith adfer yn y dyfodol, dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod pob rhan o'r sector cyhoeddus yn ymgysylltu â'r sector gwirfoddol wrth lunio polisiau a darparu gwasanaethau. Dylai hyn hefyd arwain at fwy o waith partneriaeth y tu hwnt i'r adferiad a chynnwys lleisiau'r sector gwirfoddol yn ogystal â'r bobl y maent yn gweithio gyda nhw.

Ymateb: Derbyn

Fel y nodwyd, rydym wedi ymrwymo i barhau i weithio gyda'r sector gwirfoddol ledled Cymru. Byddwn yn gwneud hyn yn bennaf drwy Gyngor Partneriaeth y Trydydd Sector a'n gwaith gyda sefydliadau seilwaith y trydydd sector. Rydym hefyd yn gweithio gydag amrywiaeth o bartneriaid eraill gan gynnwys yr Ymddiriedolaeth Adeiladu Cymunedau, Canolfan Cydweithredol Cymru, Sefydliad Cymunedol Cymru a llawer mwy. Rydym yn cydnabod bod angen i lais y sector gwirfoddol gael ei wreiddio'n gadarn mewn penderfyniadau polisi yn y dyfodol.

Rhan o waith Grŵp Adfer Cyngor Partneriaeth y Trydydd Sector fu ystyried manteision y ffyrdd newydd o weithio sydd wedi deillio o'r argyfwng. Rydym wedi gweld cysylltiadau rhwng y sector gwirfoddol a'r sector cyhoeddus yn datblygu mewn ffyrdd newydd gydol y flwyddyn ddiwethaf ac rydym yn awyddus i sicrhau bod y newidiadau cadarnhaol hyn yn cael eu cadw.

Fe wnaethom sefydlu Grant Adfer y Coronafeirws ar gyfer Gwirfoddoli gyda'r nod o helpu i ddatblygu cysylltiadau rhwng y sector cyhoeddus a'r sector gwirfoddol.

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a'i phum ffordd o weithio yn darparu fframwaith ar gyfer datblygu cysylltiadau gweithio gwell.

Fodd bynnag, er y gallwn barhau i weithio ar ddatblygu'r cysylltiadau hyn, mae hwn yn nod hirdymor y bydd angen i'r weinyddiaeth nesaf ei gefnogi a'i barhau.

Argymhelliad 19. Dylai Llywodraeth Cymru adrodd yn gyhoeddus ar effeithiolrwydd y strategaeth Cysylltu Cymunedau wrth fynd i'r afael ag unigrwydd a theimlo'n ynysig o fewn 12 mis.

Ymateb: Derbyn

Pan gyhoeddwyd Cysylltu Cymunedau ym mis Chwefror 2020, ymrwymodd Llywodraeth Cymru i gyhoeddi adroddiad bob dwy flynedd yn amlinellu'r cynnydd o ran cyflawni'r ymrwymadau yn y strategaeth a rhannu rhagor o gamau gweithredu ac unrhyw newid i'n dull gweithredu.

Bydd yr adroddiad cynnydd cyntaf yn cael ei gyhoeddi erbyn mis Mawrth 2022.

Argymhelliad 20. Bod Llywodraeth Cymru yn archwilio ymhellach sut y mae modd defnyddio technoleg newydd, yn cynnwys yr ap sy'n cael ei ddatblygu gan Hafod, i helpu i fynd i'r afael ag unigrwydd a theimlo'n ynysig. Fel rhan o hyn, dylai Llywodraeth Cymru ystyried problemau'n ymwneud â'r rhaniad digidol a sicrhau bod atebion yn ystyried problemau'n ymwneud â mynediad digidol.

Ymateb: Derbyn

Ym mis Rhagfyr 2020, cymeradwyodd Llywodraeth Cymru £30,000 o gyllid tuag at gam 1 o gynllun peilot seiliedig ar seinydd clyfar ar gyfer mynd i'r afael ag unigrwydd ac arwahanrwydd cymdeithasol. Mae 'Gofal Cartref' yn cael ei dreialu gan gonsortiw sy'n cynnwys Hafod, Accenture, Amazon a Chanolfan Heneiddio Arloesol Prifysgol Abertawe.

Mae materion sy'n ymwneud â'r bwch digidol, a sicrhau bod atebion yn ystyried y materion hyn, yn cael eu hystyried gan grŵp cynghori Llywodraeth Cymru ar unigrwydd ac arwahanrwydd cymdeithasol. Sefydlwyd y grŵp, sy'n cynnwys rhanddeiliaid allweddol o'r sector statudol a'r trydydd sector a sefydliadau llawr gwlad, i'n helpu i ddeall yn well effaith y pandemig ar unigrwydd ac arwahanrwydd. Mae allgáu digidol a sicrhau bod gwybodaeth ar gael i bawb yn ddau o'r prif feysydd a godwyd gan aelodau'r grŵp.

Mae cynhwysiant digidol yn fater allweddol o ran cyfiawnder cymdeithasol a chydaddoldeb. Mae Strategaeth Ddigidol Llywodraeth Cymru ar gyfer Cymru yn nodi ein huchelgeisiau ar draws chwe chenhadaeth, sef gwasanaethau digidol, sgiliau digidol, cynhwysiant digidol, cysylltedd digidol, economi ddigidol a data a chydweithio. Mae cynhwysiant digidol wrth galon popeth a wnawn, sydd wedi ei wreiddio ar draws **polisiau, rhaglenni a datblygu gwasanaethau.**

Mae cynhwysiant digidol yn ymwneud â sicrhau bod gan bobl yr hyder i ddefnyddio'r rhyngwrdd a thechnoleg ddigidol mewn ffyrdd a fydd yn gwella eu bywydau, gan eu helpu i oresgyn anfanteision eraill y gallent eu hwynebu. Mae'r pandemig wedi tynnu sylw at yr heriau sy'n gysylltiedig ag allgáu digidol, cysylltedd a mynediad, ac rydyn ni'n gwybod nad dyfeisiau a seilwaith yn unig yw'r ateb.

Gall datblygu sgiliau digidol cymunedau arwain at ragor o gyfleoedd economaidd, cymdeithas fwy cyfartal a gwell cydlyniant cymunedol. Rydyn ni eisiau egluro ein

hymrwymiad i gefnogi pawb i gael y cymhelliant, yr hyder a'r sgiliau er mwyn gwneud penderfyniadau gwybodus a dewis sut maent yn cymryd rhan yn ein byd sy'n dod yn fwyfwy digidol, a manteisio i'r eithaf arno.

Un o elfennau allweddol y Strategaeth Ddigidol ar gyfer Cymru yw rôl y Ganolfan Gwasanaethau Cyhoeddus Digidol. Mae'r Ganolfan, a sefydlwyd ym mis Mehefin 2020, yn gyfrifol am rannu arferion gorau a gwella'r gwaith o gydlynu gwasanaethau sy'n ymestyn ar draws Llywodraeth Leol, Llywodraeth Cymru, Iechyd a Gofal Cymdeithasol, byd busnes a'r Trydydd Sector yng Nghymru. Ym mis Medi, rhannodd y Ganolfan ddrafft cyntaf [Safonau Gwasanaeth Digidol Cymru](#). Bydd safon gwasanaeth digidol cyffredin ar draws yr holl sefydliadau gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru yn ategu ac yn gwreiddio'r gwaith o ddylunio gwasanaethau sy'n canolbwyntio ar y defnyddiwr ac yn darparu gwasanaethau a chanlyniadau gwell i'r holl ddefnyddwyr. Mae'r Safonau yn cadarnhau bod rhaid i ddyluniad y gwasanaeth fod yn gwbl gynhwysol, gyda ffyrdd eraill o gael mynediad ar gael, a'i ddatblygu i fod yr un mor dda â'r rhai sy'n cael eu cynnig ar-lein.

Jane Hutt AS

Dirprwy Weinidog a Phrif Chwip